

PÁR SOUBĚŽNÝCH ŽIVOTŮ ANEB STRUČNÁ ZPRÁVA O NAŠÍ KRÁTKÉ STÁŽI V ZAMBII

1.4.2008 – 30.6.2008

ZAČÍNÁM DOPISEM:

„... Mockerát vás zdravím ze Zambie, kde žijeme na tři měsíce multikulturně alespoň tři životy, jeden v „kompoundu“ u dětí, africký, jeden tady mezi námi na klinice, český, jeden mezi lidmi, se kterými se čas od času navštěvujeme, československo-euroamerický, jeden „francouzský“ v Alliance francais, kde se pořádá kultura a dělaly jsme tam v dubnu velkou výstavu obrázků od dětí, k tomu přidáme občas nějakou místní návštěvu a stává se, že si hrajeme i na turisty. Na jednu hlavu a člověka, o srdci ani nemluví, které tady nejspíš někde nechám rozeseť, toho je někdy až dost. Je to zvláštní vytržení ze všedního žití, obzvlášť, když není dokonané a připomínají se nám školní i jiné povinnosti.

Těžko vybírat, co vyprávět, protože od začátku všechno, co je nové, se už po chvíli stane samozřejmé, a nezdá se pak, že by bylo něco pozoruhodného ke psaní. Je toho jinak pořád spousta zajímavého a nového. Až se vrátíme, ráda bych, abychom uspořádaly podobnou výstavu jako tady, s obrázky, fotkami či komentářem, tak pokud se podaří, doufám, že se tam potkám i s vámi, komu teď píšu.



„Africký“ život začal, když jsme poprvé prošly „kompoundem“, ještě s Lúcou, spolužačkou, která tu byla před námi a zaváděla nás do místních zvyklostí, po cestě jsme se zdravily a podávaly si ruce s prodávacem na křižovatce, se stánkařem kousek od naší kliniky, a tak dál, kdo se zajímal, co že jsme to za nové tváře. Malé děti s vysokými hlásky, i leckdo další, na nás vola „m'zungu“ nebo „vazungu“ (běloch, běloši)... a to skoro pořád a kdekoliv procházíme, asi po měsíci jsem přemýšlela, jak se tu asi cítí místní bílí, Zambijci (když zrovna nejsou ve své společnosti), které někdo od těch příchozích Evropanů těžko

rozezná. Děti, které nás už znají, volají naše jména, nejoblíbenější je sociální pracovnice, která je tady už skoro rok, takže je často odněkud slyšet hlasitě Vjeera, Vjeera..., a když přicházíme k centru, přidá se k tomu ještě běžící dav malých dětí větších se na nás, případně též na odjíždějící auto, čemuž se nedá nijak moc zabránit.

Připravujeme dětem odpolední programy v edukačním centru, chodí jich většinou hodně, kolem šedesáti, když je jich od třiceti do padesáti, je tam výjimečný klid. Což myslím opravdu, protože je tady všude dětí mnohem víc než u nás a jsou zvyklé úplně jinak společně „fungovat“. Chodí jich hodně malých předškolních, zároveň s většíma, starší nosí často ještě malé brásky na zádech... běhají povětšinou bosky, dokud je něco nezaujme, nepřetržitě hulákají v Nyanye, do ní se nám mísí-angličtina a čeština, kterou mluvíváme mezi sebou, takže to bývá někdy náročné. Nejvíc vděční jsme proto asi za zambijského sociálního pracovníka, který nám pomáhá a překládá. Lee, který tu pomáhal, byl teď na tři měsíce navštívit Čechy a vrací se příští týden, s námi pracoval nejdřív Adrien, krásný a živý člověk, který má vystudovanou religionistiku a drama, po tom co si našel novou dobrou práci v „Nationnal art council“ ho k našemu velkému štěstí vystřídal Sylvestr, který též dělá drama a je aktivní a autoritativní. Děti se učí anglicky odmalíčka, i vlastní jazyk se učí v angličtině, ale spousta z nich nechodí do školy, a někdy tak ani kolem deseti roků nedají dohromady kloudnou vetu.

Program je každý den v týdnu jiný, v pondělí výukové aktivity zvlášť se staršími a mladšími, v úterý cokoliv tvořivého nebo výtvarného, ve středu workshopy na různá témata, HIV/AIDS, TBC, malárie, 1. pomoc, povolání... atp., ve



čtvrtek se teď dělává čtení příběhu s komentářem, s kreslením, případně občas hraní s kytarou, v pátek chodíme na hřiště, kde starší kluci trénují s trenérem fotbal a ostatní cokoliv jiného, kolikrát při hrách nejvíc logické myšlení, které dětem často chybí, i když na co taky začas dojde řeč, je tady celkově asi docela jiná logika, do které se někdy těžko proniká.

Kromě toho funguje v rámci programu třikrát týdně truhlářská dílna, kde mívají tříměsíční kurzy vždy asi tři starší kluci, a šicí dílna, kam chodí okolo deseti starších holek, s dalšími jsem začala plést, třikrát týdně probíhá po programu drama and dance workshop.

„Český“ život žijeme ve společnosti, která je tady okolo české kliniky. Díky více organizacím tady zároveň fungují zdravotní projekty a nás sociální projekt. Momentálně je nás tu asi osm mladých lidí, český doktor Michal a jeho žena Katka, která vede s Adrienem/Sylvestrem drama, sestřička Míša a její přítel Pavel, který tu dělá technika a vede truhlářskou dílnu, Pavlína, moje spolužačka, všichni ze severních Čech, Věrka, sociální pracovnice -z Brna, Bára sociální pracovnice -ze Štamberka, která ji za týden nahradí. Klinika je v jednom dvoře, či v zahradě, kde je zároveň další budova s byty pro zaměstnance a dalšími, které se pronajímají, bydlí tady kromě nás ještě staří a mladí mormoni a v rohu v malém domečku Sam, který je tady zaměstnaný spolu s několika nočními hlídači a Emmanuelem, který uklízí, všichni místní. Na klinice pracují dvě zambijské pracovnice, sestra a účetní, Michal s Míšou, a chodí sem pacienti objednaní ke specialistům, externím nasmlouvaným doktorům. Na první pohled tu někdy nebývá nijak živo, ale kromě všedního provozu vyjíždí doktor a sestra s mobilní klinikou pravidelně jednou týdně na prohlídky do sirotčince v Kassisi, dvakrát týdně na pravidelné prohlídky do compoundu, kde bývá kolem padesáti lidí, a asi jednou měsíčně na kliniku ve vesnici Chiawa, kde ošetří v jednom dni od rána okolo sta až sto padesáti lidí a zase se vrací.

My jezdíme s Pavlínou a Věrkou dopoledne občas do města něco zařizovat, připravujeme program nebo něco jiného potřebného, od dvou do čtyř hodin odpoledne jsme na programu a večery trávíme většinou doma, znovu přípravami, nebo u společné večeře a odpočinkem, čas od času kulturně... „

Dalo by se pokračovat ve stejném duchu, kupříkladu výčetem lidí žijících nebo pracujících v Zambii a tvořících součást našeho „evropského“ života. Česká malířka Radu Kirby a její muž, zambijský malíř Richard Kirby, prapůvodem Ir, se podíleli na výroční výstavě v Alliance francais svými obrazy, Jean-Luc, ředitel francouzské alliance, měl ženu Slovenku, další z místních známých byla Slovenka Elena se svým mužem Švédem a dvěma dětmi, žijící toho času dva roky v Lusace, s těmito a dalšími, všemi mladými lidmi, jsme se vídali poměrně často při společenských příležitostech.

Cesty, které jsme v Zambii podnikli v rámci „hry na turisty“ i v rámci praxe, byly občas zdouhavé nebo dobrodružné, jinak bez komentáře krásné.

CO SE UDÁLO:

Slunečno, velká výroční výstava dětských obrázků a výrobků a vystoupení drama and dance workshopu, „dutchmarket“, F.O.H., návštěvy a obměny

Do Zambie jsme přijely 3. dubna, hned první den jsme šly na program a seznámily se s „compoundem“, s místem, s dobrovolníky, které budeme potkávat – Adrienem, Emmou, která pracuje v kanceláři u kostela, Beatrice, která vede šicí dílnu, s prvními dětmi a oni s námi.

Bylo krásně a zůstalo celé tři měsíce. Ke konci se našel tu a tam už některý studenější den, kolem dvaceti stupňů, večer bývalo chladněji, ale zažili jsme jenom několik zatažených dní a snad pár dešťových kapek při cestě „na Chiawu“. Dešťové období už skončilo a i kdyby se mračilo sebevíc, déšť nás měl minout. Snad prý nejpěknější období roku, kdy je sucho, teplo, fouká teplý vítr a až v červnu hrozila Věrka, že se slunce možná ani neukáže. Červenec a srpen mají pak být nejchladnější.

Prvních čtrnáct dní jsme si dejme tomu „zvykaly“ na Afriku. Ale nebylo to dlouhé přivykání, zatím tam, kde nebylo srdečně a přátelsky, byl klid a horké slunce... Postupně jsme poznávaly místní kuchyni, ve které se Věrka s Lúcou už dobře



orientovaly, především všemožnou výbornou zeleninu, z českých debat některé stále překvapující místní zvyklosti, s Adriem na návštěvě jsme si udělali hodinu Nanyia-česko-anglické konverzace a naučili se několik frází, které už nás neopustily... Děti si ke konci oblíbily "ohranou básničku" Muli bwanji? Bwino. Ine ndine... Nachokela ku Czech, na soba, na vela njala, ni funa nshima ndi mwanzi... Jak se máš? Dobře. Jmenuji se... Jsem z Čech, jsem ztracená, mám velký hlad, chtěla bych šimu (kukuřičnou kaši) a vodu...

S Pájou a s Lucií jsme se byly společně podívat v Livingstonském národním parku, který prý kdo nenavštíví, nechutná chibuku - místní pivo v papírových lahvích, a nebyl v kompoundu, jako by nebyl v Zambii. Kdekdo nás vítal: "Welcome to Zambia! Friendly people, nice country, peaceful..." Což se nedalo prohlásit o sousední Zimbabwe, kde právě probíhaly volby nevolby diktátorského prezidenta Mugabeho a neztratily se z veřejných i všedních diskuzí ani do konce naší stáže.

Hodně času jsme trávili chystáním programů a odpoledne na programech, s dětmi a ostatními v kompoundu jsme se vídali někdy i o sobotách.

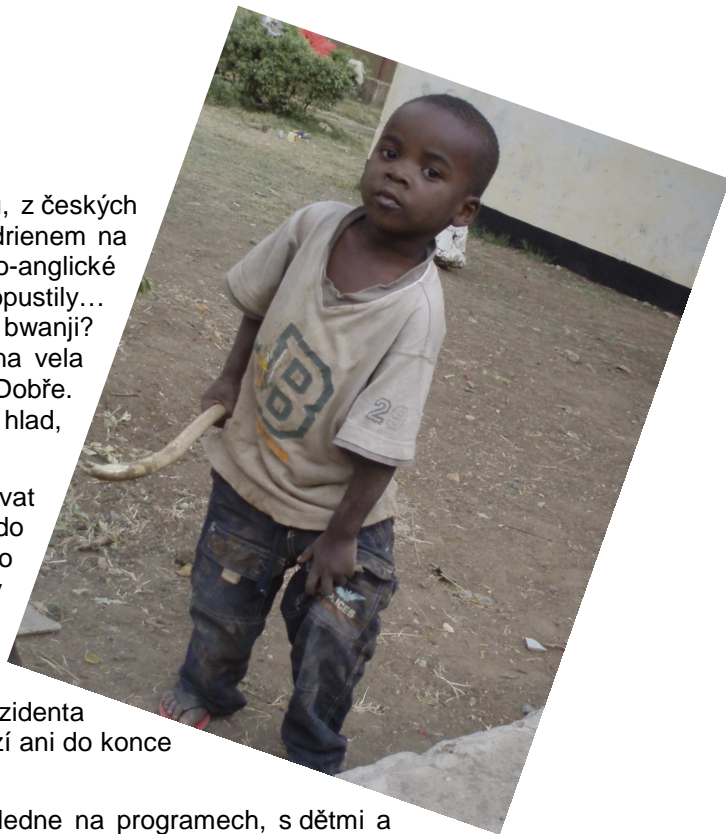
Téměř celý duben a snad i před ním se dělaly přípravy na velkou výstavu obrázků ve francouzské alianci. Tam jsme byli poprvé na francouzsko-anglickém divadle o dvou hercích, herečkách, a podruhé už při chystání obrázků a dalších výrobků od dětí, plakátků s fotkami, "baru" a všeho ostatního. Jedna stěna sálu patřila Radu a Richardovi Kirbyovým a snad dvaceti jejich obrazům. Asi polovina výtěžku z výstavy byla z prodeje dvou Richardových obrazů, ze kterého přispěl podle domluvy dvacet procenty na sociální program. Výstava měla nádhernou atmosféru, asi čtrnáct dní předem se každý den po programu intenzivně nacvičovalo drama, aby si děti zažily tance a scénky, ze kterých měly výborné asi hodinové vystoupení. Na vernisáž a vystoupení přišlo okolo sta lidí, výstava trvala ještě následující týden, kdy jsme chodili do Alliance už jen na hodinu před programem a hodinu po programu.

Každou poslední sobotu v měsíci jsme trávili dopoledne na Kabulonga "dutch" marketu, tam jsme šířili zvěst o výstavě tedy i víkend před ní. Děti přímo na trhu rozdávaly pozvánky, které se rozvážely i po různých institucích. "Dutch" market je venku, oplocená dost velká prostora, kde se

prodávají hlavně "crafty", umělecké předměty, ale část stánků je též s jídlem. Náš stan je právě v této části, naproti nám bývala "paní Indka", která dělala výborné indické samozy, objednali jsme od ní množství i na výstavu.

Příprava na "dutch market" obnášela výrobu džusů, vyrábí se baobabový, z plodů baobabu, semen ze žlutého prášku, která se nechají rozpustit ve vodě, guavový z plodů guavy, která je veliká asi jako citron a má nasládlou měkkou dužinu, a z banánů. S výrobou jsme začali pár dní předem, den před trhem se pak ještě na prodej upekla domácí buchta nebo perník. Utržené peníze z dutchmarketu, stejně jako z výstavy, se vrací zpátky do sociálního projektu, větší význam má však obojí pro propagaci programu.

Na návštěvě u Kirbyových nedlouho po výstavě nás potkala učitelka z International school of Lusaka, školy, která byla přes ulici téměř naproti klinice, a nabídla, aby přišly děti vystoupit u nich na školní slavnosti v zahradě. Představení bylo asi čtrnáct dní nato, kromě dětí vystupoval také dětský sbor a Mose Geta, jakýsi zambijský populární zpěvák, ke kterému se náš "drama a dance workshop" bez ostychu přidal a bylo to podařené odpoledne.





Ještě jedno vystoupení bylo později připravené pro rodiče, v hale u kostela, se svolením pana faráře. Rodičů přišlo jen pár a nakonec se zdálo, že děti vystupovaly se vším nasazením pro "strýčka" Leea, zambijského dobrovolníka, který se právě vrátil z tříměsíční návštěvy v Čechách. To bylo už ale ke konci našeho pobytu, první připomínka Čech, nijak veselá. Člověku se odtud nechce. Chvilí po Leeovi přijela Eva, která se s námi vystřídá, téměř všechno osazenstvo na klinice se během května a června

obměnilo, po roce odjela sociální pracovnice Věrka, na její místo přijela nová čerstvá a nadšená Bára, která se během krátké doby učila co mohla o program Adopcí na dálku i o všem ostatním. Odjel i lékař se ženou, toho má nahradit až v létě nový lékař od slovenské univerzity. Na program odešel Adrien a přišel Sylvester a zpátky Lee.

Další setkání, za které jsem vděčná, je setkání s Elisabeth a Vascem z organizace Fontaine of Hope v centru Lusaky, která se stará o "Děti ulice". Elisabeth jsme potkali v autobuse cestou z výletu do národního parku, ve F.O.H. dělá kuchařku. Vasco je učitel a streetworker, který ve F.O.H. sám "vyrostl" a měly jsme možnost se s ním podívat dvakrát večer přímo na ulici k dětem.

Tak se všemi změnami, novými setkáními a novými zkušenostmi uběhla rychle doba naší krátké stáže. Jako první zkušenost nejenom s Afrikou ji srdečně doporučuju všem, kdo mají chuť se k programu přidat. Každá ruka potřebná a každá chvíle neopakovatelná.

A CO V RÁMCI PRAXE - VÝTAH ZE SHRNUJÍCÍ ZPRÁVY:

- Společně s druhou studentkou jsme se zúčastnily dvou výjezdů mobilní kliniky do oblasti Chiawa a do sirotčince v Kassisi.
- Se sociální pracovnicí jsme navštívily několik škol a asistovaly jí při vyřizování technických věcí souvisejících se sociálním programem a programem Adopcí na dálku.
- Navštívily jsme několik zdravotních a sociálních zařízení, např. Centrum pro street children v Lusace, organizaci Children in need, Hospic Kalingalinga, Kliniku Kalingalinga, Neziskovou organizaci se zaměřením na sociální a zdravotní pomoc pod vedením řádu Františkánů, Mother of Mercy hospic Chilanga.

ORGANIZAČNÍ ZÁLEŽITOSTI:

Z minulých "studentských" zpráv o Zambii bych doporučila zprávu Michala Merhauta a Michaely Rybové, Zambie 2007/III, která začíná podobnými slovy – všechno podstatné už napsali studenti před námi. Přesto z jejich poznámek jsem si udělala poměrně dobrou základní představu o tom, na co se v Zambii připravit, a nemusela jsem ji nijak příliš měnit při setkání se skutečností.

Co se týká cestování i cest do města, neměly jsme myslím za celou dobu kromě někdy dlouhého čekání s autobusy žádné velké problémy, jezdily jsme do města i samy, za celou dobu jsme nebyly ani okradené, ani odvedené na policii ani nic podobného. Večer je samozřejmě bezpečné chodit a jezdit jen v doprovodu.

1. Letenka:

- Letenku do Zambie jsme si zařizovaly u Student Agency, dva měsíce předem, byla to myslím asi nejzazší doba k sehnání příznivé ceny.
- Cestovaly jsme autobusem do Londýna a odtud letěly do Lusaky s přestupem v Nairobi jen asi s dvouhodinovým čekáním. Na zpáteční cestě jsme kvůli časové rezervě strávily jeden den v Londýně, ale jsou možné i jiné lety. Cesta nás stála celkem přibližně 25 000 korun.

2. Očkování:

- Nechaly jsme se očkovat v očkovacím centru v nemocnici v Budějovicích, kde ordinovali jednou týdně ve středu, minimální doba před odjezdem je asi dva měsíce, některé vakcíny se dají kombinovat, ale je rozhodně lepší začít dřív. Očkovaly jsme se proti hepatitidě A, meningokokovi, břišnímu tyfu, žluté zimnici, choleře. Některé děti mají diagnostikovanou TBC, proto je též dobré dostatečně předem si nechat zjistit množství protilátek proti ní.

Užívaly jsme antimalarika – Lariam, kupovaly jsme každá dvě krabičky, které by měly vystačit. Očkování nás stálo celkem 3 900 korun, jedna krabička antimalarik k tomu cca 700 korun. Plus další základní vybavení lékárny.

- Antimalarika – Lariam je mnohonásobně levnější než jiná antimalarika a je doporučený do této oblasti, může mít vedlejší účinky na psychiku, ale snášely jsme ho dobře.

3. Finance:

- 30 000 korun stipendia jsme měly k dispozici asi měsíc předem, bylo nutné si proto ještě předtím sehnat peníze na cestu a očkování.
 - Příprava mi vyšla celkem asi na 10 000 korun, nasbíraných po menších částkách. Dále 3 900 celkem očkování + 1400 antimalarika, asi 3 300 Kč nás stálo pojištění. Přibližně o 4 000 Kč jsme tedy přesáhly se základními výdaji stipendium. Z dražších věcí jsme kupovaly některé pomůcky na programy, elektrický odpuzovač hmyzu nebo vybavení lékárny. Útratu jsme měly i během cesty do Lusaky, hlavně po cestě zpět v Londýně, ubytování jsme tady měly zdarma u známé.
 - Vezla jsem s sebou asi 26 000 Kč v cizí měně, z toho necelých 5000 korun jsem dovezla zpátky. Při našich výměnných kurzech to bylo cca 900 eu a 370 dolarů, které jsem vezla s sebou (100 eu, 70 dolarů a 15 liber jsem přivezla zpět), bez výdajů, které jsem měla navíc, jako fr. konverzace nebo rtg lokte, by na útratu mělo stačit 700-800 eu a 300 dolarů. Neboli asi 7000 Kč na měsíc, v čem jsou zahrnuté všechny výdaje, za cesty, kulturu, výlety i nákupy dárků.
4. **Vízum:** Vízum v době naší cesty stálo 50 dolarů a platilo se jen jednou při vstupu do země. Za prodloužování víz ani při odletu jsme už neplatily.
5. **Pojištění:** me si zařizovaly u GTSint, v Budějovicích z kraje Lannovy třídy směrem od nádraží, se slevou na ISIC kartu nás vyšlo asi na 3 300 korun, nejlevněji z možných nabídek.

Programy:

Na začátek bych nikoho nechtěla odrazovat od cesty do Lusaky představou, co že ho tam vlastně čeká. Ani my s Pavlínou jsme si nedovedly předem představit, jak budeme zvládat programy s tolika dětmi nebo jak na nás budou děti reagovat. Alespoň pár nápadů nebo některé promyšlenější věci je určitě dobré si připravit předem, jinak se dá lecos vymyslet a vytvořit přímo na místě, k edukačním programům tam jsou použitelné všelijaké materiály, základní učebnice, anglická cvičení, některé starší programy opuštěné předchozími studenty apod... Z výtvarných věcí bylo za nás dostatek pastelek, tužky a papíry k sehnání, modelína, barvy, lepidlo, vlna, výborně se nám osvědčila tuš, kterou jsme vezly z domu, atp.

Některé programy byly povedenější, některé míň, ale vcelku myslím, že plnily svůj účel, aby na nich děti mohly užitečně trávit čas a rozvíjet se, aby si prožily něco nového nebo i jenom kus radosti při volném odpolední. Dalším účelem programů je, aby se na ně děti učily pravidelně a včas docházet a připravovaly se tak na školu. Z těch, kteří pravidelně chodí na programy, se kromě jiného také vybírají děti do programu adopcí na dálku, kde je hlavním smyslem podporovat děti, aby mohly začít chodit do školy nebo v ní pokračovat.

Programy je potřeba vymýšlet tak, aby se mohlo pokud možno zapojit co nejvíc dětí bez ohledu na to, jak jsou šikovné nebo kolik toho vědí. Chodily na ně děti v různém věku a na různé úrovni, vzhledem ke „stížené komunikaci“ jsme neměli nikdy úplný přehled o tom, „kdo jak na tom je“. Např. kdo z dětí právě umí číst nebo počítat, na takové úrovni, jak by bylo potřeba, kdo co dokáže pochopit nebo jak nám kdo dobře rozumí anglicky.

Každé dopoledne kromě programů probíhá v centru ranní škola, kde se vyučují některé děti podle osnov pro 1. a 2. třídu. Odpolední programy by neměly být



náhradou za školu, ani by to při počtu dětí a formě programů příliš dobře nešlo.

I edukační programy je nejlíp provádět nějakou hravou formou, nebo tak, aby se při nich děti mohly alespoň zapojit, i pokud by nestačily na to, co mají dělat. Při pondělních edukačních programech jsme se dělili na dvě skupinky podle menších a starších dětí, mladší si cvičili např. barvy, tvary, čísla nebo paměť, zkoušeli přiřazovat zvířátka k jejich prostředí apod. Se staršími jsme zkoušeli základní matematiku nebo angličtinu, z matematiky malou násobilku, množiny nebo převody jednotek, z angličtiny jednoduchá cvičení na slovesa v minulém/přítomném čase, doplňování článku nebo „doplňování podle básničky“, dělali jsme třeba zeměpisný program s doplňováním a vybarvováním zemí a vlajek jižní Afriky.

Z úterních tvořivých programů byla většina výtvarná, vyráběli jsme např. panenky z vlny, polepované papírové ruličky, skládali origami a zvířátka-vystřihovánky, malovali a kreslili různými technikami nebo dělali koláže, krásným programem byla výroba draků nebo kreslení tuší a šplejí, na výstavu děti též malovaly na plátýnka.

Středeční programy byly většinou též tradičně na „zdravotní“ téma, nejčastější nemoci malarie, HIV/AIDS, TBC, které přednášeli obvykle dobrovolníci, z vlastních workshopů jsme připravovaly např. názornou základní 1. pomoc, zdravý životní styl, lidské tělo - názvy, povolání nebo dopravu.

Na čtvrtečních programech se obvykle četl a překládal příběh, většinou podle knížek některý místní tradiční nebo kteráási pohádka, po skončení se o příběhu ještě mluvilo, děti podle něj kreslily nebo modelovaly z hlíny.



Při pátečním programu na hřišti jsou neomezené možnosti, co dělat a co s dětmi vyzkoušet, mají tady asi nejlepší vyžití a zpětnou vazbu. Hrávali jsme některé jejich místní hry, se staršími dětmi jsme zkoušeli všelijaké míčové a jiné hry, skákalo se přes provaz či přes gumu, do výšky, náročnější na vysvětlení a vůbec hraní byly honičky nebo u nás úplně jednoduché „štafetky“ o závod. Závod zkrátka jenom těžko pochopit, o to býval program na hřišti volnější, většinou některé skupinky dětí hráli s námi, některé samy s míčem apod. Když nás bylo víc, uspořádali jsme i „organizované“ hřiště, pomyslnou olympiádu.

Každý program jsme začínali skládáním „puzzlí“, různých skládaček na počítání, procvičování písmen, anglických slovíček apod.

Některé programy jsme pro inspiraci a pro poučení z našich vlastních chyb v Lusace zaznamenaly, některé se dají včetně pomůcek podobně nebo znovu použít. Některé nápady nebo připravené věci jsme samy nepoužily, pro inspiraci třeba: Klovatina, ubrousková technika – k použití kachličky, sexuální výchova, která by byla užitečná... fantazii se meze nekladou.

Budete-li mít další otázky, budete se do Zambie chystat, jsem pro každou komunikaci s vámi a ráda povyprávím.

KATKA ELSTNEROVÁ - Katerina.Elstnerova@seznam.cz

